

Aristoteles Felsefesi Üzerine ^a

NIKOLAOS DAMASKENOS

Çeviren

 İLYAS ALTUNER ^b

Öz: Büyük Hirodes'in tarihçisi ve danışmanı olarak da bilinen Nikolaos Damaskenos'un Aristoteles felsefesi üzerine yaptığı çalışmanın, daha sonraki yazarların eserlerinde korunan birkaç parça dışında, büyük ölçüde H. J. Drossaart Lulofs'un çalışmaları ile gösterilene kadar kaybolduğuna inanılıyordu. Şu anda Cambridge'de bulunan bir el yazmasında korunan metinlerden biri (Üniversite Kütüphanesi, Gg. 2.14) bu eserin Süryanice bir versiyonundan uzun alıntılardan oluşuyordu. Bu alıntılardan, Süryani versiyonunun, tamamlandığında, en az on üç mēmrā'dan (sözden) oluştuğ ve Aristoteles'in doğa bilimleri ile ilgili bilinen tüm eserlerinin yanı sıra *Metafizik*'i de az ya da çok kapsadığı çıkarılabilirse de her mēmrā'dan alınan alıntılarda uzunluklarında büyük bir tutarsızlık vardır. Böylece *Oluş ve Bozuluş Üzerine*'yi kapsayan kısım sadece yedi satıra indirgenir, Aristoteles'in *Meteoroloji*'sinin ilk üç kitabına tekabül eden altıncı mēmrā'dan yapılan alıntılar, bu metnin Cambridge el yazmasında yer aldığı toplam 76 sayfadan 45 sayfasını oluşturuyor.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Nikolaos Damaskenos, Cambridge el yazması, felsefe, metafizik, fizik.

^a Bu çalışma, 'Entelekyia Mantık-Metafizik Okulu' adı altında yürütölen çalışmalardan bir kesittir. Çevirinin yapıldığı kaynak için bkz. Nicolaus Damascenus, *On the Philosophy of Aristotle: Fragments of the First Five Books*, Syriac trans. Huneyn ibn İshak, Eng. trans. & com. H. J. Drossaart Lulofs (Leiden: E.J. Brill, 1965), 60-91.

^b İğdır Üniversitesi İlahiyat Faköltesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
altuneril@yahoo.com

On the Philosophy of Aristotle ^c

Abstract: The work on Aristotelian philosophy by Nicolaus Damascenus (Nicholas of Damascus), also known as a historian and adviser to Herod the Great, was believed to be lost except in a few fragments preserved in works of later authors until it was shown largely through the work of H. J. Drossaart Lulofs, that one of the texts preserved in a manuscript now in Cambridge (University Library, Gg. 2.14) consisted of long excerpts from a Syriac version of that work. Although it may be gathered from these excerpts that the Syriac version, when complete, consisted of at least thirteen mēm̄rē (words) and covered more or less all the known works of Aristotle relating to the natural sciences, as well as the *Metaphysics*, there is a great discrepancy in the lengths of the excerpts taken from each mēm̄rā (word). So that the part covering the *De Generatione et Corruptione* is reduced to a mere seven lines, while the excerpts from the sixth mēm̄rā corresponding to the first three books of Aristotle's *Meteorology* make up 45 pages out of the total of 76 pages which this text occupies in the Cambridge manuscript.

Keywords: Aristotle, Nicolaus of Damascus, MS Cambridge, philosophy, metaphysics, physics.

^c This translation is a section of studies which were performed under the title of 'Entelekyia School of Logico-Metaphysics'.

ENTELEKYA

NIKOLAOS DAMASKENOS
ARISTOTELES FELSEFESİ ÜZERİNE

© entelekya

نیکولائوس داماسکینوس

د فلسفہ ارسطو علیہ

© entelekya

نیکولائوس الدمشقی

فی فلسفہ ارسطو طالیس

انتلیخیا

Aristoteles Felsefesi Üzerine, 1-5

[Başlık] Aristoteles felsefesi hakkında sekiz kitap: (1) Fiziksel konuşma üzerine, (2) Oluş ve bozuluş üzerine, (3) Gökyüzü üzerine, (4) Meteoroloji üzerine ve alışkanlık hakkında çalışma, (5) Hayvanların hareketi üzerine, (6) Bitkiler üzerine, (7) Ruh üzerine, (8) Teoloji üzerine.

[Önsöz] Ayrıca, ilahî yardımla, Hatip Nikolaos'un kısaca özetlediği Aristoteles'in Fiziksel konuşma hakkındaki kitaplarının [bazı] kısımlarının nüshasını çıkarıyoruz. Onun eseri, insanın doğasını belirgin kılmada yararlıdır: bilgelik konusunda kendinden önce ve kendinden sonra felsefe çalışmış olan kimseleri ne kadar da geçmiştir.

KİTAP I

328r ARISTOTELES'İN FİZİKSEL KONUŞMA ÖĞRETİSİNİ DERLEDİĞİ FİZİKSEL KONUŞMA ÜZERİNE ESERİ HAKKINDA NIKOLAOS'UN İLK KİTABINDAN

- 1 Felsefe iki kısma ayrılır: ilkeler hakkında araştırma ve ilkelerden sonra *gelen şeyler* hakkında araştırma. Öyleyse, ilkin doğası gereği ilkelere ilişkin ayrışmayı düzenlemeliyiz.
- 2 İlke (yani başlangıç) kaç şekilde tanımlanır? Bir ilke, bir şeyde ilk *gelen şeydir*, çünkü o, her şeyde aynı olmamasına karşın her ilkede ortak olandır. Çünkü biri, bir şeyin olduğu gerçeğinin, yani öz ve maddenin, doğa ve tohumun ilkesidir (yani başlangıcı); diğeri bir etkinliğin, yani bir yolculuğun, bir eylemin ilkesidir (yani başlangıcı); diğeri ise soylu bir etkinliğin, sözgelimi deneyimin (ve uygulamanın) ilkesidir.

İçte bulunan bir ilke vardır ki, o başlangıçtır, örneğin bir geminin omurgası, bir evin temelleri ve bir hayvanın kalbi. Dışta bulunan bir ilke vardır ki, o üretendir, örneğin esnaf dışarıda kendi işini, baba dışarıda çocuğu ve kötüyü kullanım dışarıda savaşı üretir.

İstençle hareket eden bir ilke vardır, sözgelimi zorbalığın, krallığın ve tiranlığın ilkesi. Her şeyin ilk kısmı olan bir ilke vardır, bir kitabın başlangıcının onun ilk dizesi olması gibi.

Bir ilke var ki, ilk öğrenilen şey olması nedeniyle ilke adı verilir. Bu, doğası gereği ilk değildir, ancak bu nedenle öğrenme kolaylığı gelir. Öyleyse algı ve düşünce, algıya açık olan şeyler yoluyla kanıtlamaya gereksinim duyan şeyler ve kanıtın kendisinden geldiği önermeler, ilkelerdir, yani geometrik ilkelerdir.

Bir ilke, uğruna bir şeyin meydana geldiği, son ve iyi olan şeydir, sözgelimi şifa sanatının sağlığı ve rehberin sanatının esenliği. Her şeyin tözünün ilkesinin bütün ilkelerden daha üstün ve tam anlamıyla ilk olduğu açık değildir.

Doğası gereği açık olan şeylerle bize açık olan şeyler aynı değildir: 3
ilkeler ve öğeler gibi basit şeyler doğası gereği açıkken, bununla birlikte, bileşik olan ve algılanabilir şeyler bizim için açıktırlar.

Bilgisiz kimse için adlar, o adları oluşturan şeylerden (yani doğası gereği daha açık olmalarına karşın heceler ve harflerden) daha açıktır ve çocuk için de baba, insandan daha açık ve daha bilinebilirdir: bu nedenle, gördükleri her insana baba derler.

Algı bizde doğuştandır; ondan sonra hafızayı, daha sonra üçüncü 4
sırada deneyimi (yani uygulamayı), dördüncü sırada sanatı ve en sonunda da bilgiyi ediniriz.

İlkelerin soruşturması üç kısımdır: birinci kısım hareket halindeki 328v
şeylerin ilkeleri hakkında, ikincisi hareket şeylerin, üçüncüsü de onlar arasında bulunan ve kendi kendilerine hareket etmeyen, ancak rastlantısal olarak hareket eden şeylerin ilkeleridir ve onlar sonsuzadək bedenlerde hareket ederler. Onlardan birincisi bedenler, ikincisi maddesiz olanlar ve üçüncüsü de onların her ikisinden de pay alanlardır. 5

Hareketli olanın kuramına fizik denir, çünkü hareketin ilkesi (yani kökeni) doğadır. Ortadakilerin kuramı matematiktir; üçüncüsü ise teolojidir: onda Tanrının bilgisi içerilir. Bu, şeref bakımından tüm diğer şeyleri aşar.

- 6 Felsefe, onun araştırma alanları içinde en başta bu şeyle uğraşırken, öğrenciler için düzen, bunun tersidir: o ilkin daha tümel (yani bileşik) şeylerle başlar ve bütün ilkelerin en üstünüyle bitirir (yani teolojiyle, çünkü bu, bu tür gizemle, yani onun bilimiyle uğraşır). Kuramın sonu bilgeliktir ve onun zirvesi, onun sonuçları yetkinliktir (yani tamamlanmışlık ve mutluluktur).

[Metin hakkında açıklama: Aristoteles öncelikle doğal şeyler, yani hareket, doğal ve anlaşılır, maddî ve maddesiz şeyler hakkında ve ardından da teoloji hakkında ders vermeye başladı. O, bu kitapta, en son incelenmesi gereken şeyin ilk şey olduğunu söyler.]

[f. 328v için ek açıklama: Felsefe kuramı, hareket eden ve cisimler olan şeylerin ilkelerini içeren ve fizik kuramı da denilen fiziksel kurama, – hareketsiz ve maddesiz denilen ve teoloji adı verilen teolojik kurama, – ve bunlar arasında orta seviye olan ve onların her ikisinden de pay alan matematiksel kurama ayrılır.]

- 7 Bundan başka, eğer birisi ilkelerin bir ayrımını isterse, ister gönüllü ister gönülsüz, onları ya kalıcı ve geçici ya da içkin ve dışsal diye ayıracaktır. Yine bu incelemeyi yaptığında, ilke ve nedenin öğelerden daha tümel olduğunu bilecektir.
- 8 Var olan şeylere gelince, bir kısmı doğası gereği var olurken, diğerleri doğası gereği varolmaz. Doğası gereği varolan bütün şeyler hareketin ve hareketsiz olmanın kökenine sahiptirler (yani hareket etmek ve hareketsiz olmak, doğanın tanımıdır). Kalanlar, bununla birlikte, rastlantısal olması dışında, içeriden değil de dışarıdan [bir güçle] hareket ettirilirler. Çünkü birisi, zemine bir fidan dalı dikecek olsun, fidan çimlenirdi (ve filizlenirdi), fidan filizlendiği için değil, ağaç olduğu için.
- 9 Doğa birçok yönden tanımlanır, çünkü doğanın madde olduğu söylenir, yani, iki tür madde vardır: Tikellerden biri. Bu, düzenden (rythmós) yoksun (ki bu, muhtemelen şekildir) ve o başka bir şeye kıyasla formdan yoksundur, öyle ki o çoğalır ve tüm yapay madde ve her bir öğe, yani ateş, su ve diğerleri kendisinde içerilir. Üstün olan diğer madde ise bütünüyle belirsiz ve formdan yoksundur.

Çünkü bundan farklı olan diğer doğa form olarak adlandırılır ve tanıma göre tözdür; bu, ilkinden daha uygundur, çünkü o, varlığa gelen şeylere çok üstündür (?). Formlarının tamamlanmasını sağlama-
dan önce, doğalarını henüz edinmediklerini söyleriz, böylelikle doğa, sanki tamamlanmak için forma doğru ilerler. Çünkü doğa üçüncü bir anlamda tanımlanır ve o, daha çok form hakkında söy-
lense de, bu ikisinden yani form ve maddeden meydana gelir. 369r

Diğer doğa (sanki onu telaffuz ederken sözcüğü uzatacaktıysınız gibi) çimlenme ve değişim nedeniyle, oluş içinde olan doğadır. Diğer bir doğa, büyüyen, – ki bu, bir şekilde onda mevcut olduğunda – kendiliğinden hareket etme yetisine sahip olan bir şeyden meydana geldiği şeye denir. Diğer bir doğa ise, doğası gereği onda bulunan şeylerden her birinde mevcut olan birincil hareketin kaynağı olduğu şeydir, çünkü bu ya basit ya da bileşik şeyden meydana gelir. Bu ise tam anlamıyla doğadır. Doğa ve her bir töz, ... olan şeydir.

Neden, kaç şekilde tanımlanır? Birinci neden, bir şeyde, sözgelimi 10
bronz bir heykelde mevcut iken, bir şeyin kendisinden oluşa geldiği şeydir. Ve bu, maddî nedendir. İkinci neden formdur. Sanatlar konusunda bu, birinciden daha uygundur. Üçüncü neden, bir heykel yapmayı planlayan insan ve bir heykel yapan insan örneği gibi, hareketin başlangıcının kendisinden oluştuğu şeydir. Dördüncü neden ise, sağlık ve esenlik gibi, o şey uğruna – ki bu şey sıklıkla formdur – bir son olarak oluşa gelen şeydir. O nedenler dörttür: ondan kaynaklanan, onun sayesinde olan, onun yüzünden olan ve onun uğruna olan.

Zorunluluk bir anlamda, örneğin bizim yiyeceksiz yaşayamayacağımız gibi, onsuz böyle bir şeyin varolamayacağı şeydir. Örneğin ameliyat olmadığınız ya da ilaç içmediğinizde hastalıktan kurtulamayacağınız gibi, böyle bir şey olmaksızın iyiliği elde etmek ve kötülüğü ortadan kaldırmak imkânsızdır. 11

Bundan başka, zorunluluk, amacın dışında gerçekleşen şeydir ve de, her zorunlu şeyin acıklı olduğunu düşünen insanın söylediğine göre, bu nedenle de hoş olmayandır. Ve bu ise (zorlu ve) zorlayıcıdır ve zorlama beni zorunluluk eylemine sevk eder. Yine zorunluluk, amaç ve nedene karşıt olduğu için acımasızdır. Dahası zorunluluk, başka türlü olamayan şeydir.

- 12 Sonsuz üç anlamdadır: birinci anlamda sonsuz, tıpkı sesin görüle-memesi gibi, hiçbir şeyin [bir uçtan diğerine] geçemeyeceği şeydir; bir diğer anlamda sonsuz bir çizgiye sahip olan şeydir; ya da [üçüncü anlamda] doğal olarak bir çizgiyi kabul edebilecekken, bir çizgisi ya da sınırı olmayan şeydir.

369v YER ÜZERİNE. Doğrusu yerin hareketsiz olması gerekir. (Moses

- 13 bar Kepha'nın Kategoriler üzerine [yazdığı] şerhinde yeri boşluk olarak adlandırıp adlandırmadığına bakın. O, nitelikten bahseder-ken yeri boşluk olarak adlandırır ve bir sınır olmasından dolayı bu-rada böyle yapar...) Bundan dolayı tüm nehir tercihen yerededir, parçaları ise değildir, çünkü tüm nehri içeren yer hareketsizdir. Bu yüzden yer, içerdiği şeyin, hareketsiz ve ilk olanın sınırır.

Bu nedenle dünyanın ortasının ve göğün ve bunun hareketinin en uç sınırının Tümünün, bütün insanlar için en dar ve en geniş anlamda yukarı ve aşağı olduğu kabul edilir, çünkü iki yerden her biri hareketsiz kalır.

Ayrıca, sınırların kesişmesinden dolayı yer de şeyle kesişir. Bu yüz-den, dışında onu içeren başka cisme sahip olan bir cisim yerededir ve eğer sahip değilse, yerde değildir.

Doğrusal hareket eden şeyler kendi yerlerini değiştirirlerken, daire-sel hareket eden şeyler ise aynı yerde hareket ederler. Şimdi bir ci-sim, dışında hiçbir şeye sahip değilse, bir yerde de değildir. Göğün bir yerde olmadığı açıktır; bununla birlikte, hareket ettiği kadarıyla, parçaları da o kadar [bir] yere sahip olur.

Yer, gök değildir, ancak hareket ettirilmediği halde hareketli cisim-lerle temas halinde bulunan göğün en uç sınırır.

Yine o, genellikle sanıldığı gibi, Tümü içerir. O yüzden toprak suda, su havada, hava ateşte ve ateş ise göktedir. Oysa gök, başka hiçbir şeyde değildir. Çünkü yalnızca oluşan her şey yerde değil, aynı zamanda hareketli cisim de yerededir. Ve her biri kendi uygun yerinde durur ve ona doğru taşınır.

Boşluk, cisimden mahrum (ve yoksun) yerdir. Cisim ya ağır ya da hafif tir (yani belli belirsizdir) ve sonuçta, kendisinde ağır ya da hafif hiçbir şeyin bulunmadığı şey, boşluktur. Ancak böyle bir nokta var ve bir noktanın boşluk olması gerektiği saçmadır. 14

Aristoteles, Pythagoras ve diğerlerinin boşluğun varolduğunu söylediklerini bildirir. Onun adeti, önce eskilerin belli bir konudaki görüşlerini alıntılamaktır, ardından onların sözlerini çürütür, aynı anda kendi görüşlerini ortaya koyar, ama boşluğun varlık olduğunu söylemez.

Çünkü bir küpü (belki o küp bir formdur) suya ya da havaya koyarsanız (ya da küpü suya atarsanız), onların her birinden küpe eşit olan bir parça taşar ve akardı. Şimdi, bir küpü boşluğa koysanız, ne taşardı? Ve nereye taşar ve akardı? Ya da onun parçaları yerlerini nasıl değiştirdi? 329r

Açıkçası, bu yüzden boşluk yoktur: ne gizli ne de genel olarak, ne potansiyel olarak ne de başka türlü vardır. Bununla birlikte, seyreklik ve yoğunluk, hafiflik ve ağırlık hareketin nedenleridir, ancak onlar yine de birer maddedir.

Fiziksel konuşma üzerine sekiz kitap vardır. İlk dördünün konusu İlkeler ve fizik üzerinedir; diğer dördü ise Hareket üzerine, hangi kategoriye ait olduklarına dairdir. Onlar bitirir, onlar başlar. 15

Eğer zaman şimdi olmaksızın anlaşılıyorsa – şimdi, aynı zamanda bir başlangıç ve bir sonudur: gelecek zamanın başlangıcı ve geçmiş zamanın sonu – onun sürekli olması zorunludur. 16

- 17 ... çünkü bir şey başka bir şey tarafından dört şekilde hareket ettirilir: ya nefes alma gibi çekerek ya iterek – nefes verme itmedir ve itme ise tükürmedir – ya taşıyarak ya da bükerek. Yerdeki tüm hareketler bunlara karşılık gelir.

Taşıma ve bükme, çekme ve itmeye karşılık gelir, çünkü taşınan şey rastlantısal olarak hareket ettirilir, ancak taşıyan şey ya çekerek ya iterek ya da bükerek hareket ettirir. Taşıma bu üçü için ortaktır; şu da var ki, bükme itme ve çekmeden oluşur, çünkü o, bir parçayı kendisinden uzaklaştırırken, başka bir parçayı kendisine doğru yaklaştırır.

KİTAP II

ARISTOTELES'İN *METAFİZİK* ESERİNİ DERLEYİP AÇIKLADIĞI NIKOLAOS'UN İKİNCİ KİTABINDAN

- 18 Felsefeye dair kuramsal logos üç kısma ayrılır: onlar arasında hareketli şeyleri de saydığı fiziksel olan, hareketsiz şeyler hakkında olduğunu söylediği teoloji hakkında olan, ve onların arasında orta seviye olduğunu bildirdiği matematik[sel] olan.

Doğal ilkeler hakkında önceden bahsettik; burada ise teolojiyi tartışacağız. O ilksel bilim (?) hakkındaki logos hareketsiz şeyler ve tüm maddeden ayrı kabul edilen şeyler hakkındadır.

- 19 Çünkü yukarıda söylediğimiz üzere, toplamda dört neden vardır: madde, form, hareketin kökeninin geldiği şey ve bir şeyin nedeni olan şey (bilgelik, aslında bilgi değil, hiçbir şeydir ...).

- 20 Her insanda [doğuştan] yerleştirilmiş ve doğal bir gerçeklik arzusu vardır. Bunun bir göstergesi, başka hiçbir şey vermese de, uğruna sevilen algı ve hepsinden önemlisi, pek çok şeyi kendisiyle bildiğimiz bu görüştür.

Aslında o, her hayvanda aynı köktendir, ancak bazı hayvanlar buna dair hiçbir anıya sahip değilken, her nasılsa bazıları ona sahiptir, böylece öğrenmeye hatırlayamayanlardan daha açıktırlar. İnsan, sanat ve akıl yürütme konusunda üstün olduğu için, o konuda da bütün diğerlerini geçmiştir.

Pek çok sanat, günlük yaşam için daima yararlı şey hakkında icat edildiği için, onların *hepsinin* zorunluluk olduğu kabul edilir, ancak dünya hayatı için yararlı olan sanatlar zaten düzenlendiğinde (ve kurulduğunda), kuramsal bilgi de sonunda bulunmuş olur. **329v**

İnsanların o şeyleri ilk olarak incelemeleri, boş zamanın (skholé) bir sonucunda oldu: (boş zaman, sanat anlamındadır) ve onun ilkin rahipler arasında Mısır'dan çıktığına inanılır, çünkü onlar sanatı orada incelediler. Şu halde bilgelik ve bilgi, kuramsal ilkelerdir.

Tıpkı ışığın doğası gereği açık olup görüşlerinin zayıflığından dolayı yarasalara açık olmaması gibi, gerçeklik de bize olmasa da doğası gereği açıktır... **21**

[İbn Rüşd, *Tefsîr Mâ Ba'de't-Tabîa*] Bu ifade, açıkça görüldüğü üzere, önceki ifadeyle bağlantılı değildir ve buna bağlı olarak çeviri şu işareti taşıyor: örnekteki boşluk... Ayrıca Peripatetik Nikolaos'un *Küçük Şerh'*inde bu bilimle ilgili kısımda şu pasajı buluruz: **843.8**

... ve öteki üretimler ya sanattan ya da kuvveden kaynaklanır. Meydana gelen şeylerin bir kısmı kendiliğinden ve [bir kısmı] tesadüfen varlığa gelir, yine tıpkı doğal şeylerde olduğu gibi bir kısmı tohumdan meydana gelirken bir kısmı ise tohumsuz meydana gelir. **22**

Bunun, Aristoteles'in şu ifadesinin bir devamı olarak okunması gerekir: "Bir kısmı kendiliğinden ve bir kısmı da tesadüfen meydana gelir." Bundan sonra Nikolaos'un kitabında, bu ifadenin devamında şu ifadeyi buluruz:

Sanattan kaynaklanan şeyler, formu ve özü ruhta yani birincil tözde bulunan şeylerdir. Ve bu formlar, bir şekilde aynı formdur, çünkü biz çoğu kez formu yoksunlukla ve yoksunluğu da formla tanırız (ve biliriz); çünkü sağlık ve hastalık örneğinde olduğu gibi, onların her ikisi de aynı anda varolamaz, ancak onlardan birinin bozuluşu diğerinin oluşa gelmesidir. **844.6**

Sağlıktan iki şekilde bahsedilir: ruhta bulunan form ile bedeninin koşulu, – ve ikisi de aynıdır. İkinci anlamdaki sağlık, ilk anlamdakiinden kaynaklanır ve bu durumda diğerinden sonra gelen ya da bu, gerçek sağlıktır.

- 850.1 Nikolaos'un kitabında bu ifadenin devamı olduğu görülen şu sözü buluruz: Evin, sağlığın ve tunç kürenin özünü oluşturan şey maddeyle birlikte, çünkü maddeyle olmayan kısım da yine, tümel bir şey olmasından dolayı cins olan bir şeye sahiptir (?). Madde ve bir şeyin kendisinden yapıldığı şeye gelince, sürekli şey ondan yapıldığı için aynı adla çağrılmaz, söz gelimi bir daire ya tunçtan ya da taştan yapılırsa, o zaman ikisinden biriyle bir adla çağrılmaz.

329v

KİTAP III

ARISTOTELES FELSEFESİ ÜZERİNE [ADIYLA] METAFİZİK'İN GERİ KALANI HAKKINDA VE MATEMATİK ŞEYLER ÜZERİNE OLUŞTURDUĞU NIKOLAOS'UN ÜÇÜNCÜ KİTABINDAN

- 23 Töz, bir bakımdan toprak, ateş ve su örneğindeki basit cisimler gibi tanımlanırken, diğer bakımdan onlardan bileşmiş şeyler gibi tanımlanır: bitkiler, hayvanlar ve bunların kısımları: bunların hepsi tözdür, çünkü onlar bir dayanağın yüklemi değilken, diğer şeyler ise bir dayanak olan bir tözün olduğu kadar onların da yüklemidir.

Töz, aynı zamanda ...da ... olarak, örneğin ... ve bir hayvanda ruh olarak mevcutken, bir şeyin gerçek olmasının nedeni olan şeydir. Cisimlerin kısımlarına da töz denir, düzlem ve çizgi gibi – onlar ortadan kaldırıldığında bütün de ortadan kalkar –, çünkü onlar varolduğunda cisim de varolur, ancak onlar olmazsa cisim de olmaz.

Yine töz, logosun tanım olduğu bir şeyin neliğidir. Bu ise formdur: bir yandan maddesiz olan, diğer yandan da maddeyle olan şey. Onlardan biri, örneğin hayvan ve insan tümelken, diğeri ise Sokrates gibi tikeldir.

Töz, ayrıca her şeyin en son dayanağı ve tüm formların alıcısıdır. Bu ise, maddedir. Tözün şu ya da bu şekilde kısmen algılanamaz olan ve kısmen de olmayan bir şey olduğu açık değildir.

- 24 İlk ve hareketsiz tözün onu hareket ettirdiğini söylediğimiz tüm bunların basit hareketinin yanında, başka hareketlerin, gezegenlerin hareketinin de olduğunu görüyoruz. Bu hareketlerin her birinin hareketsiz bir töz tarafından gerçekleştirilmesi gerekli olmalıdır.

Küreler toplamda kırk yedi tanedir. Dokuz küre vardır: sekiz hareketli küre, yıldıza sahip olmayan hareketsiz bir küre tarafından hareket ettirilir. Onlar, her kürenin (ya da dairenin), komşusunun küresine kadar dört daireye (ya da küreye) sahip olduğunu söylerler. Kürelerin toplamda kırk beş tane olması için, onlara iki tane daha küre eklediler. Güneşin iki ve ayın altı küresi vardır ve bu, her ay altı şekilde değişmesinden bellidir.

[İbn Rüşd, *Tefsîr Mâ Ba'de't-Tabîa*] Sanırsız bu nedenle, şanı yüce İlk için en özel olan bilgi, ilk felsefenin kapsadığı bu bilimdir, ancak ilkelerden onun altında bulunanların özel bilgisi de ilk felsefenin altında bulunan tikel bilimlere benzer. Ve bu, Peripatetik Nikolaos'un *Metafizik* kitabında zaten açıkladığı bir şeydir ve sanırsız bu nedenle insan, bu bilgiyi elde etmekle, en yüksek varoluşuna erişecektir ve bu da onun eylemlerinin en üstünüdür, çünkü o, varlıkların En Üstün olanıyla paylaştığı eylemdir.

... bu şeylerin yedi sayısından yoksun olmaları saçmadır. Çünkü onlar, yedinin sesli harflerden ve yedi dizisinde de uyum olduğunu, Süreyya yıldız kümesinin yedi yıldızdan oluştuğunu ve dışların yedi yıl içinde döküldüğünü söylerler.

Açıklama. O, sekizin uygun olacağını, bir kaçın uygun olacağını, ancak pek çoğun uygun olmayacağını: eğer Zeus adına *bir yemin* edilecekse, [bunun] yedi yolunun olduğunu, Nil'in yedi ağzının bulunduğunu söylüyor.

Töz, ayrıca her şeyin en son dayanağı ve tüm formların alıcısıdır. Bu ise, maddedir. Tözün şu ya da bu şekilde kısmen algılanamaz olan ve kısmen de olmayan bir şey olduğu açık değildir.

KİTAP IV

GÖKYÜZÜ ÜZERİNE OLAN NIKOLAOS'UN DÖRDÜNCÜ KİTABINDAN

Göğün uzunluğu kutuplara doğrudur. Üst kısım görünmez kutba ve alt kısım da görünür kutba aittir (yani Kuzey; Güney, görünmezdir). ... bu nedenle onların ikisi de görünmezdir ... (yani onların hepsinin kenar kısımları).

Uzaydaki hareketin, kendi kökenine sahip olduğu kısma bir şeyin sağ yanı diyoruz. Bu, gökteki yıldızların doğduğu kısımdır: sol yan ise ayardır.

399.2 [Simplicius, *In De Caelo*] Peripatetik Nikolaos, burada söylenen şeyi *Aristoteles Felsefesi Üzerine* adlı eserinde yorumlayarak, metni şu şekilde düzenlemiştir:

29 Öyleyse, neden evren bu şekilde değil? Çünkü bir daire içinde hareket eden şeyin merkezindeki bir şeyin sabit kalması zorunludur. Ancak beşinci cisim ne sabit kalabilir ne de merkezde bulunabilir.

30 Daireye öncel olan bir form yoktur, çünkü ona öncel olan hiçbir şey yoktur.

31 Gök, Doğudan Batıya doğru bir harekete sahiptir.

32 O yüksek göğün hareketi düzenlidir (yani o, ilk ve şaşmaz hareketi yüksek olarak adlandırır). O üst kürenin altında bulunan kürelerin hareketi ise düzensizdir, çünkü pek çok hareket tek bir hareket olarak birleştirilmiştir: çünkü hareket ettirilen daha yüksek kürelerden her biri, altındaki küreyi hareket ettirir. Düzenli, öyleyse, ...nın hareketidir.

33 Yıldızlara gelince, onların hareketi de tutarlılıklarıyla aynı doğaya sahiptir. Yüksek bölgeyi ateşli yapan şeyler hususunda (onlar, onun hepsinin ateşli olduğunu söylerler), bize göre o şeyler, doğal olarak dairesel harekete sahip olan bir cisimden oluşur.

330v Isı ve ışık, onların hareketiyle havada oluşturulan sürtünme nedeniyle onlar tarafından ortaya çıkarılır, çünkü hareket taşı, odunu ve demiri ıtır. Doğrusu, bu nedenle ateşe yaklaşan hava ısınır. Nasıl ki şiddetle fırlatıldığında kurşunun eridiğini görüyorsak, çevredeki hava da böylece o kadar çok etkilenir: güç vererek hareket ettirilen üstündeki kürenin hareketiyle sürtünüp tutuşturulduğunda, hareket nedeniyle ateş oluşur. Ve bundan dolayı sıcaklık yükselir. Bu nedenle yıldızlar ne ateşli ne de ateş içindedir.

Daireler hareket ettirilir ama yıldızlar hareketsizdir; sabit olarak eşit 34
 şekilde hareket ettirilirler. Çünkü daha büyük bir ağırlık bir doğrul-
 tuda daha hızlı nasıl hareket ettiriliyorsa, her ikisi de bir merkezin
 çevresinde olduğunda, böylece büyük bir daire daha küçük olandan
daha hızlı hareket ettirilir. Bir daireyle ilgili aynı şey: hareket eşitken,
 büyük bir daire daha hızlı hareket ettirilir.

Göğün – tesadüfen de olsa – parçalanmaması, bütünüyle sürekli ol-
 masından dolayıdır. Bundan başka, küre biçiminde olan yıldızlara
 gelince, küre biçiminde olanın iki hareketi vardır: yuvarlanma ve
 dönme. Eğer yıldızlar dönüyor olsaydı, tornacının tezgâhındaki
 küre gibi aynı yerde kalırlardı ve şimdi yaptıkları gibi konumlarını
 durmadan değiştiremezlerdi. Dönme halinde olan hiçbir şey bu tür-
 den bir değişime sahip değildir.

Dahası, onlar aynı zamanda dönmüyor, çünkü o zaman kendi par-
 çalarını da döndürürlerdi. Oysa hâlihazırda dönmüyorlar, ancak
 görünür yanla (belki bir görünüş ya da bir daireyle) aynı görülüyor-
 lar (?) ve bu aydan dolayı açıktır, çünkü ondaki bir yüzün şeklinde
 bizim tarafımızdan her zaman görülür. Bu nedenle yıldızlar hiçbir
 şekilde kendi kendilerine hareket etmezler, çünkü Doğa, aşağı sevi-
 yedeki hayvanlara *verdiği* gibi onlara bir hareket organı vermemiş-
 tir. Küre biçiminde olan, gök ve yıldızlardır, çünkü küre, bir yerdeki
 bir ve aynı hareket için tüm diğer şekillerden daha elverişlidir.

... ve yıldızlar gürültü de yapmazlar, çünkü onlar kendi kendilerine 35
 hareket etmezler.

Yıldızların küre biçiminde olması aydan bilinir, öyle ki büyürken ve 36
 küçülürken, yarım şekline ve çift dışbükey olduğunda parçalılık
 küre biçimindedir. Eğer yıldızlardan biri bu şekilde olursa, tüm di-
 ğerleri de benzer şekilde *olacaktır*.

Çünkü yeryüzü küre biçimindedir ve bu da ay tutulmalarından bi- 37
 linir; çünkü ay küre biçiminde olmasaydı, böyle parçalı görünmez-
 lerdi.

Şimdi tüm aylık şekillerde, ay (doğrusal, çift dışbükey ve içbükey olduğunda) tüm parçalı durumları alır, ancak o tutulma olduğunda, sınır çizgisi hep dışbükeydir. Bu nedenle, dünyanın gölgesinin onun önüne çıkmasından dolayı bir tutulma olursa, yer, küre biçiminde olur.

- 331r Başkaca, yıldızların parçalı hallerinden (yani evrelerinden) yerin yuvarlak ve küçük olduğu bilinir, çünkü biraz Kuzeye ya da Güneye doğru yol alırsak, yaygın olarak farklı yıldızlar bizim tarafımızdan görünecekleri için, ufuk dairesi (yani tanımlama) da değişir. Kıbrıs ve Mısır'a doğru görülen pek çok yıldız bizim tarafımızdan görünmez ve bu yerlerde [yani Avrupa'da] görülenlerin pek çoğu da Mısır'da görünmez. Ve bu sayede yerin küçük ve küre biçiminde olduğu bilinir, eğer öyle olmasaydı, bu kadar kısa bir sürede bu tür değişiklikleri gerçekleştiremezdi.

KİTAP V

ARISTOTELES'İN OLUŞ VE BOZULUŞ ÜZERİNE ESERİNDEKİ VE GÖKYÜZÜ ÜZERİNE ESERİNİN SON KİTABINDAKİ ÖĞRETİYİ İÇEREN NIKOLAOS'UN BEŞİNCİ KİTABINDAN

- 38 AÇIKLAMA. Bazı insanlar ateşi bir küre biçiminde, başka bazıları da bir piramit (yani dört üçgenden oluşan, dört köşeli) biçiminde kabul ettiler, (Telmahrensis, piramidin, eğik şeklinden dolayı böyle adlandırıldığı söyler, çünkü Mısır'da gördüğü piramitler – yazarın dediğine göre – tabanda beş yüz arşın genişliğinde iken, tavanda bir arşına kadar daralmıştır.) ve *onlar* havayı bir sekizyüzlü (yani sekiz yüzeyli ya da tabanlı, bir bakıma sekiz formlu) olarak; suyu yirmiyüzlü (yani yirmi tabanlı ya da yüzeyli, bir bakıma yirmi formlu); toprağı da altı dörtgene sahip bir küpün formu (bir bakıma dört formlu) olarak *kabul ettiler*.
- 39 Bu nedenle demir ve kurşun, küçük bile olsalar, yuvarlakken yüzemezken, demir ve kurşun yassı iken yüzer, peki iğne gibi *bir şey* de yüzmez mi? Bu şekilde havada da yüzen pek çok cisim var, sözcülimi toz havada asılı kalır ve yere çöker.

Demokritos, sudan çıkan buharın ağır olan yassı cisimleri çözündürdüğünü, ancak dar olan şeylerin aşağıya düştüğünü söyler.

Kimi ortamları ayırtırmak kolayken, kimilerinin de daha az kolay ayırttığını söylemek bizim açımızdan daha iyidir. Ayırtıranlarla ayırılan aynıdır; kimi daha kolay ayırırken kimi da az kolay ayırır. Sudan havanın ve topraktan suyun ayrışması daha kolaydır ve her türde, küçük olan büyük olana göre daha kolay ayırır.

Gerçekten yassı cisimler, içinde yüzdükleri havayı çokça tuttuktan, [havada] kalırlar ve yere çökmezler, çünkü hava böyle bir şey tarafından ayırtılmıdır. Ancak farklı biçimli [cisimler] (yüzdükleri) havayı çok az tutar ve bu yüzden onu kolayca (ve çabucak) ayırtırlar.

Bu *şeyler* suyla da olur, ancak daha çok havaıyla olur: o, bütün diğer *şeylerden* daha zayıf, daha ayırtılabilir. Ve hafif sıklığa *sahip olan şeylerle* ilgili olarak bu yeterli olabilir. 331v

OLUŞ VE BOZULUŞ ÜZERİNE KİTABINDAN

Ateş, tıpkı buzun aşırı soğuk olması gibi, bir tür aşırı sıcaklık ve kaynama gibidir. Çünkü donma ve kaynama aşırılık, türleridir: biri soğukluk ve diğeri sıcaklık. 40

... sürekli olarak ateşten hava, havadan su ve sudan toprak – ve topraktan yine ateş oluşursa, oluş ve bozuluş hiç durmayacaktır, çünkü değişim hiç bitmeyecek ve durmayacaktır. Bu nedenle oluş sıcaklık tarafından, bozuluş da soğukluk tarafından belirlenir.

24 نزل ب : وخذ من صلا رحمة / فعلمنا / وسمنا صلا
 صيا : واذن ب : وخذ من صلا رحمة / فعلمنا / وسمنا صلا
 استسلا / است ب : وخذ من صلا رحمة / فعلمنا / وسمنا صلا
 لا صلا رحمة / است ب :
 30
 330^F

25 صلا رحمة / است ب :
 25A لقف انت اهدنا / است ب : صلا رحمة / است ب :
 و است ب : و اذن ب : و اذن ب : و اذن ب : و اذن ب :
 است ب : و اذن ب : و اذن ب : و اذن ب :
 5 صلا رحمة / است ب :
 7 و اذن ب : و اذن ب : و اذن ب : و اذن ب :

26 ولذلك ما نرى ان العلم الاخر بالاول سبحانه هو ما
 15 احتوت عليه الفلسفة الاولى والعلم الخاص بما دونه من المبادي هو
 تشبيه بالعلوم الجزئية التي تحت الفلسفة الاولى وهذا شئ قد صرح
 به نيقلوش المشاء في كتابه فيما بعد الطبيعة ولذلك ما نرى ان
 1653 محصول هذا العلم للانسان يوجد الانسان على اتم وجوده وانه
 افضل افعاله لانه الفعل الذي يشارك فيه افضل الموجودات .

27 † است ب : و اذن ب : و اذن ب :
 † است ب : و اذن ب : و اذن ب :
 9 † است ب : و اذن ب : و اذن ب :
 9 † است ب : و اذن ب : و اذن ب :
 10 † است ب : و اذن ب : و اذن ب :
 † است ب : و اذن ب : و اذن ب :

† است ب : و اذن ب : و اذن ب :

قوله: "أما هيئتها الأصلية فمما هو مقتضى. أما هيئتها حينئذ لا يربطها
ملائكة رسله" هو من باب "وصفها" وهو "لأنه من ماله" أهتد
حسباً.

23

35 هاتل ملا بصبه مقتضى ملا رجب . ملا واهل

23

صالحه ، ملا رجب :

24

36 : وأهيتها الأصلية . فمما ملا بربطها

24

هو ذاك . وهو قضا حصرية أهيتها الأصلية . فمقتضى . هو أن

25

يؤسسها لئلا يندفعها بربطها . هو مقتضى . هو أن

27

37 : أو إذا بين أهيتها الأصلية . هو بربطها من اقتضاه . وهو أن

27

يكون مقتضى . وهو أن يربطها . الله سبحانه أهيتها . طاهراً

فإنه يربطها بربطها . فمما ملا رجب . هو أن يربطها

30

هو مقتضى أهيتها . هو بربطها . هو أن يربطها

331^r

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

3

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها . هو بربطها

6 الحذف : ؟ scripti : ؟ ؟

3 ci. Goodman : ملا ؟ ؟

1 : add. Jansma * suppleri ^ Jansma : ؟ ؟

Açıklamalar

1. Nikolaos Damaskenos (Ar. Nîkûlâvus ed-Dimaşkî / Sür. Nîkûlâvus de Darmasûk) tarafından kaleme alınan ve Yunancası mevcut olmayan eser, İshâk ibn Huneyn tarafından Yunancadan Süryaniceye çevrilmiştir. Elinizdeki metin, Cambridge elyazmalarından (MS. Cambridge Gg. 2. 14) derlenmiş olup ilk beş kitabın çevirisinden ibarettir. Bkz. Nicolaus Damascenus, *On the Philosophy of Aristotle*, trans. & com. H. J. Drossaert Lulofs (Leiden: E.J. Brill, 1965). Huneyn b. İshâk'ın Nikolaos'un eserlerini Süryaniceye aktarışı konusunda bir yazı için, bkz. Hidemi Takahashi, "Syriac Version by Hunain (?) of Nicolaus Damascenus' Compendium of Aristotelian Philosophy and Accompanying Scholia," *Journal of the Canadian Society for Syriac Studies* 5 (2005), 18-34.
2. Eserin Arapçası da elimizde mevcut değildir, ancak eserin bazı pasajları İbn Rüşd'ün büyük *Metafizik* şerhinde bulunmaktadır. Hatta 22 ve 26 numaralı pasajlar Süryanice çeviride de bulunmamaktadır. Bkz. İbn Rüşd, *Tefsîr Mâ ba'de't-Tabîa*, ed. Maurice Bouyges (Beyrut: Dâru'l-Maşrûk, 1986), II, 843-4, 850 ve III, 1652-3.
3. Süryanice yazmada bulunmayan 29 numaralı pasaj da Simplikios'un *De Caelo* şerhinde geçmektedir. Bkz. Simplicius, *On Aristotle On the Heavens 2.1-9*, trans. Ian Mueller (London & New York: Bloomsbury, 2014), 47.
4. Eserin adının hem Yunanca hem Süryanice hem Arapça hem de Latince *Aristoteles Felsefesi Üzerine* olduğu konusunda birbirine yakın adlandırmalar mevcuttur. Aşağıda bu adlandırmaların bir listesi vardır.

Huneyn, MS. Cambridge	<i>İl Filûsufûah de Aristûtâlîs</i>
Simplikios, <i>In De Caelo</i>	<i>Peri tes Aristotelous Philosophias</i>
Râzî, <i>Continens</i>	<i>De Philosophia Aristotelis</i>
İbn Nedîm, <i>Kitâbu'l-Fihrist</i>	<i>Fî Felsefet Aristûtâlîs</i>
İbn Nedîm, <i>Kitâbu'l-Fihrist</i>	<i>İhtisâr Felsefet Aristûtâlîs</i>
İbnu'l-Kıftî, <i>Târîhu'l-Hukemâ</i>	<i>İhtisâr Felsefet Aristûtâlîs</i>
Ebu'l-Ferec, <i>Târîh Muhtasar</i>	<i>Cumel Felsefet Aristûtâlîs</i>